

Studiedag 'Kansrijk en zorgbreed onderwijs voor iedereen'
UCLL, Hasselt, 29 mei 2018

EXISTENTIEEL LEREN

probleemgedrag als verrijkende leerkans

johan.deklerck@gmail.com

Studiedag 'Kansrijk en zorgbreed onderwijs voor iedereen'
UCLL, Hasselt, 29 mei 2018

1. INLEIDING

2. TWEE LEVENSSFEREN

3. INSTRUMENTEEL EN EXISTENTIEEL LEREN

4. EXISTENTIEEL LEREN EN ONDERWIJS

5. DE PREVENTIEPIRAMIDE EN EXISTENTIEEL LEREN

johan.deklerck@gmail.com

INLEIDING

☞ preventiepiramide:

- *breder, positiever, integraler werken aan preventie*
- *van probleemgedrag naar een positieve identiteitsontwikkeling*
- *sterke, evenwichtige leerlingen door existentieel leren*
- *op alle niveaus van de piramide*
- *existentieel leren mogelijk maken ondersteunen: heteronoom – autonoom en de piramide*

☞ existentieel leren versus instrumenteel of professioneel leren:

- *volwaardig leerdoel*
- *probleemleerlingen zitten in de knoop op existentieel vlak*
- *identiteitsontwikkeling: "ik-in-relatie"*

☞ existentiële benadering

johan.deklerck@gmail.com

Studiedag 'Kansrijk en zorgbreed onderwijs voor iedereen'
UCLL, Hasselt, 29 mei 2018

1. INLEIDING

2. TWEE LEVENSSFEREN

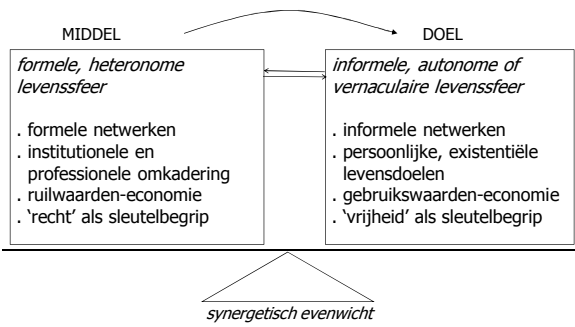
3. INSTRUMENTEEL EN EXISTENTIEEL LEREN

4. EXISTENTIEEL LEREN EN ONDERWIJS

5. DE PREVENTIEPIRAMIDE EN EXISTENTIEEL LEREN

johan.deklerck@gmail.com

autonome-heteronome levenssfeer
als systemische spanning (I. Illich)

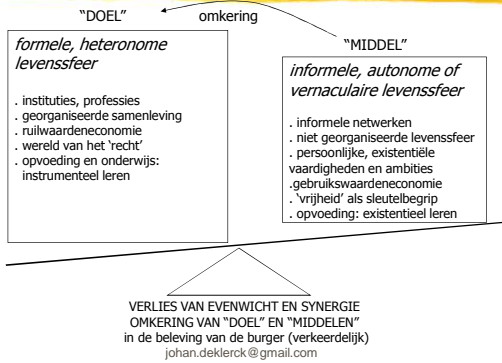

TWEE LEVENSSFEREN I

- ☞ iedere samenleving bestaat uit twee levenssferen
- ☞ deze levenssferen vullen elkaar aan
- ☞ deze levenssferen kunnen elkaar niet vervangen
- ☞ deze levenssferen zijn te vinden op macro, meso, microniveau en in onze beleving, ons dagelijks handelen
- ☞ in onze samenleving is er een onevenwicht tussen deze levenssferen
- ☞ dit onevenwicht vinden we terug in ons onderwijs

johan.deklerck@gmail.com

heteronome vs. autonome levenssfeer in onze samenleving: omkering

TWEE LEVENSSFEREN II

* maatschappelijk:

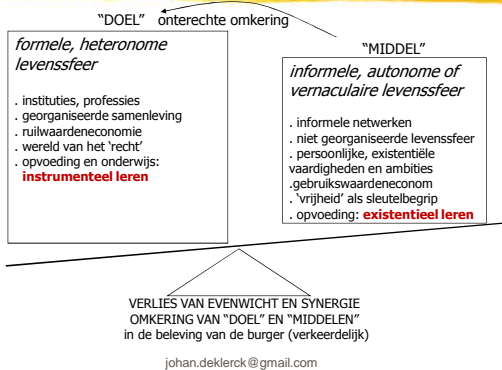
- . publieke sfeer, (traditioneel) "mannelijk" bereik -> geld
- . private sfeer, (traditioneel) "vrouwelijk" bereik -> familie, persoonlijke verhalen
- . nu vermengen zich gender en deze twee levenssferen

* voorbeelden:

- . hoge levensstandaard én hoog zelfmoordcijfer, depressie, onwelbevinden ?
 - . welvaart en welzijn
 - . reclame heeft telkens de dubbele boodschap
 - . "geld (alleen) maakt niet gelukkig" ?
- bv. rijkste mensen ter wereld, hollywood,... die voortdurend in de autonome sfeer knoeien: scheidingen, druggebruik, geldverlies, gevechten rond kinderen, hun lichamelijke en emotionele intimiteit bloot geven
- publieke opinie: veel materiële rijkdom en aanzien moet toch tot een uitzonderlijk levensgeluk leiden? -> fascinerend, waarom lukt het niet?

johan.deklerck@gmail.com

heteronome vs. autonome levenssfeer in onze samenleving: omkering

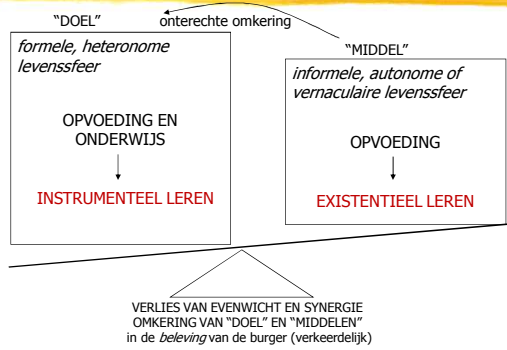

Studiedag 'Kansrijk en zorgbreed onderwijs voor iedereen'
UCLL, Hasselt, 29 mei 2018

1. INLEIDING
2. TWEE LEVENSSFEREN
- 3. INSTRUMENTEEL EN EXISTENTIEEL LEREN**
4. EXISTENTIEEL LEREN EN ONDERWIJS
5. DE PREVENTIEPIRAMIDE EN EXISTENTIEEL LEREN

johan.deklerck@gmail.com

INSTRUMENTEEL EN EXISTENTIEEL LEREN

DE LEERLING: LEERWERELD VERSUS LEEFWERELD (1)

DE LEERLING: LEERWERELD VERSUS LEEFWERELD (2)

* bij doorsnee leerlingen: overbrugbaar; vaak met problemen, weerstand
bv. saai, stom, oninteressant,...

-> pedagogisch-didactische uitdaging: leeromgeving, middelen, etc.

* bij probleemleerlingen: niet of nauwelijks overbrugbaar;
existentiële uitdagingen staan het instrumentele in de weg

-> pedagogisch-didactische inzet: vaak marginale meerwaarde

johan.deklerck@gmail.com

Existentieel leren: voorbeelden

☞ voorbeelden:

zelfbeeld, man zijn, vrouw zijn, denken-willen-voelen, relaties, agressie, conflictantering, kom op voor jezelf, omgaan met frustraties, minderwaardigheid-meerderwaardigheid, lichaamstaal, seksualiteit, sociale vaardigheden, pijn en verdriet, schuldgevoelens, rouwverwerking, sterven, identiteit, toekomstperspectief, omgaan met kritiek, met gezag, met groepsdruk, met drugs, geweldloze communicatie, faalangst, diversiteit, relatie met de ouders, zich niet verliezen in sociale media ...

☞ nood aan herwaardering:

*. psychologisch: sterke, evenwichtige leerlingen voor de toekomst
. sociologisch: existentieel moeilijke tijd*

johan.deklerck@gmail.com

*Studiedag 'Kansrijk en zorgbreed onderwijs voor iedereen'
UCLL, Hasselt, 29 mei 2018*

1. INLEIDING

2. TWEE LEVENSSFEREN

3. INSTRUMENTEEL EN EXISTENTIEEL LEREN

4. EXISTENTIEEL LEREN EN ONDERWIJS

5. DE PREVENTIEPIRAMIDE EN EXISTENTIEEL LEREN

johan.deklerck@gmail.com

EXISTENTIEEL LEREN EN ONDERWIJS I

- * krijgt weinig ruimte in het onderwijs:
 - . uurtje godsdienst, moraal?
 - . gevoeligheid van een individuele leerkracht
- * zijnsvragen belanden op marginale plaatsen, vaak in 'peer education':
 - . peer support (zelfhulp),
 - . peer mentoring (begeleiding),
 - . peer advisor / peer counseling (advies, vertrouwenspersoon),
 - . peer mediation (conflictbemiddeling)
- * krijgt plots ruimte n.a.v. ernstige gebeurtenissen en incidenten:
 - . bv. geweldsdelict,
 - . overlijden ouder, leerling, leerkracht,...

johan.deklerck@gmail.com

EXISTENTIEEL LEREN EN ONDERWIJS II

- * is 'waarde' op zich:
 - . raakt het fundament aan van ons bestaan
 - . welbevinden is levensgeluk
 - . zoeken naar identiteit, zelfwaarde, geliefd zijn,...
 - . omgang met grote vreugde, lijden,...: iedereen wordt geconfronteerd
- * is 'voor-waarde' voor instrumenteel leren:
 - . zich goed in zijn vel voelen, welbevinden maakt concentratie op het schoolse leren mogelijk
 - . wie existentieel worstelt kan zich niet op het gewone concentreren
 - . is er steeds bij ernstig probleemgedrag en delinquentie
 - . emotioneel en existentieel welbevinden in het instrumenteel leren (leergierigheid)

johan.deklerck@gmail.com

EXISTENTIEEL LEREN EN ONDERWIJS II

- * is 'voor-waarde':
 - . wie existentieel worstelt kan zich niet op het gewone concentreren
 - . is er steeds bij ernstig probleemgedrag en delinquentie
 - . leerstoornissen, psychische stoornissen, ... en identiteit
- * is 'waarde' op zich:
 - . raakt het fundament aan van ons bestaan
 - . zoeken naar identiteit, zelfwaarde, geliefd zijn,...
 - . omgang met grote vreugde, lijden,...: iedereen wordt geconfronteerd
 - . maakt sterke en evenwichtige mensen in de autonome (familie, ...) en heteronome (arbeidsmarkt, ...) levenssfeer

johan.deklerck@gmail.com

EXISTENTIEEL LEREN EN ONDERWIJS III

* existentieel leren als toegangspoort voor instrumenteel leren:

- . *emotioneel en existentieel welbevinden als voorwaarde voor het instrumenteel leren*
- . *emotioneel en existentieel welbevinden in het instrumenteel leren*
- . *hoe meer men in moeilijkheden zit, hoe meer men zich richt op het existentieel leren*

johan.deklerck@gmail.com

EXISTENTIEEL LEREN EN ONDERWIJS IV

* didactiek in een breder pedagogisch-didactisch kader:

- . *werken aan levensverhalen, levensprocessen,*
- . *werken aan angst en agressie, pijnervaringen, kwetsuren*

* schoolpedagogische context:

- . *invloed op infrastructuur, dagritme, ontspanningsaanbod*
- . *rapportstijl, kwoteringen versus woordrapporten*

* meer plaats voor existentiële leerprocessen in het regulier onderwijs?

- . *toename van probleemjongeren?*
- . *toename van probleemsituaties buiten de school*
- . *maatschappelijke nood*

johan.deklerck@gmail.com

EXISTENTIEEL LEREN EN ONDERWIJS V

Caroline Ven, *gedelegeerd bestuurder van het Ondernemersplatform VKW (De tijd, 17 september 2014):*

“Ook het eerste diploma is weliswaar een belangrijk entreeticket, maar in de tweede en de derde sollicitatieronde spelen veeleer persoonlijkheidskenmerken als flexibiliteit, communicatieve vaardigheden, bereidheid tot teamwork en openstaan voor kritiek.”
(mijn cursivering)

johan.deklerck@gmail.com

PEDAGOGISCHE EN DIDACTISCHE CONSEQUENTIE

- . twee leer kwaliteiten: naar een integratie
- . instrumenteel leren 'kan' bij existentiële openheid
- . instrumenteel leren in dienst van existentiële ontwikkeling (zieleroep)
- . onvoorwaardelijke ervaringsgerichtheid
- . totale schoolcultuur: schoolorganisatie, pedagogisch project, klimaat
 - . herwaardering van het 'proces'
 - . herontdekking van de 'ontmoeting': significante andere – rolmodellen
 - . van controle en begrenzer naar 'compagnon de route'

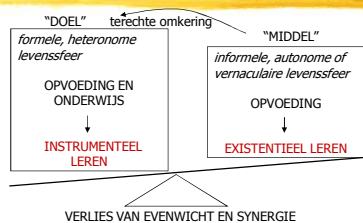
johan.deklerck@gmail.com

Studiedag 'Kansrijk en zorgbreed onderwijs voor iedereen'
UCLL, Hasselt, 29 mei 2018

1. INLEIDING
2. TWEE LEVENSSFEREN
3. INSTRUMENTEEL EN EXISTENTIEEL LEREN
4. EXISTENTIEEL LEREN EN ONDERWIJS
- 5. DE PREVENTIEPIRAMIDE EN EXISTENTIEEL LEREN**

johan.deklerck@gmail.com

INSTRUMENTEEL EN EXISTENTIEEL LEREN

- ⚙ weegschaalmodel gecombineerd met de preventiepiramide
- ⚙ invulling van de preventiepiramide vanuit de "autonome levenssfeer"
- ⚙ selectie en accentuering van maatregelen

johan.deklerck@gmail.com

DE PREVENTIEPIRAMIDE

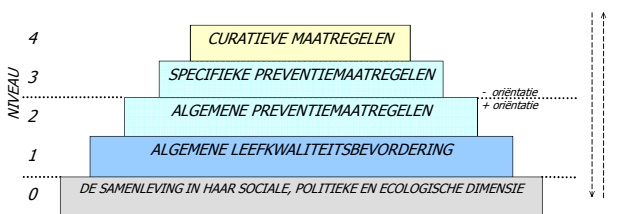
vereenvoudigd model

* niveau 3 en 4: probleem staat centraal

* niveau 1 en 2: welzijn staat centraal

* niveau 2 en 3: directe preventie (lichtblauw)

* niveau 1 en 4: indirecte preventie (licht oranje, donker blauw)

johan.deklerck@gmail.com

PROBLEEM
toenemende
probleemoriëntatie

WELZIJN
uiteindelijk doel:
algemeen welzijn

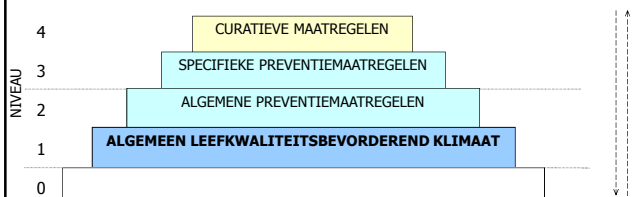
De preventiepiramide

NIVEAU 1: algemeen leefkwaliteitsbevorderend klimaat

* vraag = welzijn

* antwoord = welzijnsbevorderend

* voorbeelden

johan.deklerck@gmail.com

PROBLEEM
toenemende
probleemgerichtheid

WELZIJN
uiteindelijk doel:
algemeen welzijn

ALGEMEEN LEEFKWALITEITSBEVORDEREND KLIMAAT

... en existentieel leren: voorbeelden

- volwaardige inspraak en participatie: leerlingen in hun kracht brengen
- ruimte om over identiteits- en relatiethema's na te denken, te oefenen, te oefenen,
- praatrondes en (niet probleemgeoriënteerde) kringgesprekken
- ruimte voor grote thema's: religieuze feesten, diversiteit, dood, ...
- projectonderwijs rond existentiële thema's
- positieve relationele sfeer, ontmoetingsgerichte school- en klassfeer
- positief pedagogisch project
- ruimte voor de existentiële ontwikkeling
- ontmoeting en dialoog rond diversiteit, religieuze verscheidenheid, ...
- teambuilding en een goede teamspirit
- ervaringsverbonden leren, ervaringsleren, ...

-> eveneens: maatregelen van niveau 2, indien niet gerealiseerd vanuit preventieperspectief -> indirect preventief

* fundament

* positieve oriëntatie

johan.deklerck@gmail.com

De preventiepiramide
NIVEAU 2: algemene preventiemaatregelen

* vraag = mogelijk probleem
 * antwoord = welzijnsbevorderend: probleem komt in de schaduw
 * voorbeelden

johan.deklerck@gmail.com

ALGEMENE PREVENTIEMAATREGELEN
 ... en existentieel leren: voorbeelden

- positieve, geweldloze communicatievaardigheden, overleg en ontmoeting
- zorg voor nieuwe gasten, begeleiders, opvoeders, medewerkers, ... met aandacht voor hun levensverhaal, schoolloopbaan, ...
- verfraaiing van de infrastructuur, groeninplanting, klasinrichting
- gezamenlijke activiteiten met de verschillende groepen, het team bv. feesten
- gendertraining
- training interculturele communicatievaardigheden, sociale vaardigheden
- positieve sensibilisering en positieve beeldvorming
- positieve integratie van leerlingen met leer-, psychische stoornissen (normalisering)
- niet probleemgerichte praatronde met preventief karakter

-> *insteek: preventie rond probleemwording*

* verruiming
 * *positieve oriëntatie*

johan.deklerck@gmail.com

De preventiepiramide
NIVEAU 3: specifieke preventiemaatregelen

* vraag = mogelijk probleem
 * antwoord = probleemgericht (probleem komt in de verf)
 * voorbeelden

johan.deklerck@gmail.com

SPECIFIEKE PREVENTIEMAATREGELEN ... en existentieel leren: voorbeelden

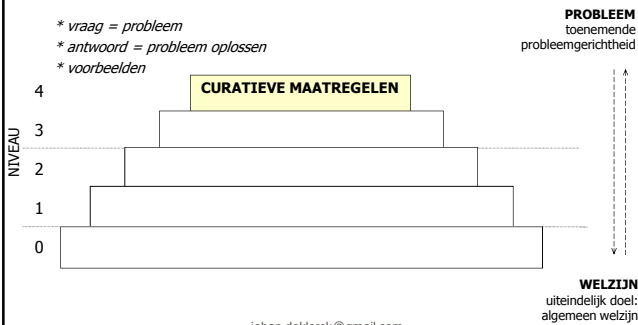
- ervaringsgerichte oefeningen rond lastige thema's
- probleemgerichte kringgesprekken ter voorkoming van conflictescalatie (Ligand)
- time-out, POT, NAFT voor risicoleerlingen (Arktos, Groep Intro, ...)
- verdiepende ervaringsoefeningen rond conflicten, pesten, ...
- verdiepende voorlichting rond dader-, slachtofferervaringen, alcohol- en druggebruik, ... eventueel steun met externe organisatie

* *preventief karakter: wording en escalatie doorbreken*
* *probleemgerichte oriëntatie*

johan.deklerck@gmail.com

De preventiepiramide NIVEAU 4: curatieve maatregelen

- * *vraag = probleem*
- * *antwoord = probleem oplossen*
- * *voorbeelden*

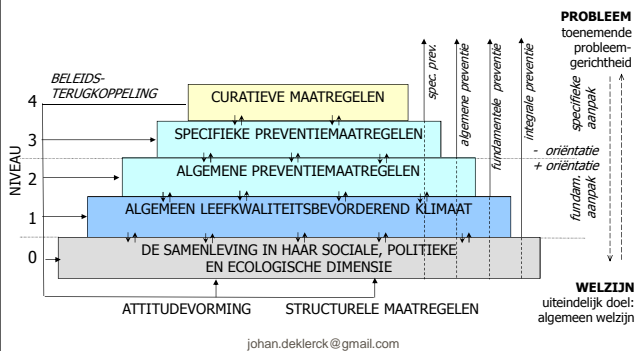
johan.deklerck@gmail.com

CURATIEVE MAATREGELEN ... en existentieel leren: voorbeelden

- herstelbemiddeling, conflictbemiddeling, hergo
- "dader in beeld", "slachtoffer in beeld"
- werken aan andere vormen van herstel en inzicht, bv. www.sorrybox.be
- nadenken over schuld, conflict, pesten, verantwoordelijkheid
- slachtofferonthaal en -begeleiding, ook eventueel ouders
- verdiepend gesprek n.a.v. een sanctie, een straf
- verdiepend gesprek met de klas n.a.v. de schorsing, uitsluiting, ... van een medeleerling

johan.deklerck@gmail.com

De preventiepiramide
EEN ORIËNTATIEKADER VOOR INTEGRALE EN POSITIEVE PREVENTIE

MEER INFO?

-> johan.deklerck@gmail.com

**TWEDE
HERWERKTE
EDITIE**

Deklerck, J. (2011),
De preventiepiramide.
*Preventie van
probleemgedrag in
het onderwijs.*
Acco, Leuven

johan.deklerck@gmail.com
